

Σκιαγράφηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών σχετικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού

Γεώργιος Λογιώτης¹, Κωνσταντίνος Μάλαμας², Αντωνία Παπατριανταφύλλου³
glogiotis@sch.gr, kosmal@sch.gr, tonia.papatr@gmail.com

¹ Εκπ/κός, Υπεύθυνος ΚΕ.ΣΥ.Π. Αγίας Παρασκευής, ² Εκπ/κός, Τεχνικός Υπεύθυνος ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ.,

³ ΠΕ 1 Διοικητικού, Συντονίστρια Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013-2015, (Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας)

Περίληψη. Η παρούσα μελέτη εντάσσεται στο πλαίσιο υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013 - 2015 με τίτλο: «Εκφοβισμός των Εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου» από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας και στοχεύει στην ανάδειξη των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν ως πολλαπλασιαστές του προγράμματος στις σχολικές μονάδες της Διεύθυνσης, καθώς επίσης στη διερεύνηση των απόψεών τους για την αναγκαιότητα, το περιεχόμενο, την οργάνωση και τη μορφή επιμορφωτικών προγραμμάτων με αντικείμενο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Με βάση τα ευρήματα της μελέτης διαφαίνεται έντονη η επιθυμία των εν λόγω εκπαιδευτικών για επιμόρφωση στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού η οποία θα συζευγνύει τη θεωρία με την πράξη μέσα από μια ολιστική προσέγγιση του φαινομένου.

Λέξεις κλειδιά: σχολικός εκφοβισμός, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών

Εισαγωγή

Στα κείμενα εθνικών (Ο.Ε.Π.ΕΚ., 2008), αλλά και υπερεθνικών οργανισμών (OECD, 1998; E.C. 2005; 2007) η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αναγορεύεται σε έναν από τους θεμελιώδεις παράγοντες ανανέωσης και βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Λόγω των συνεχών και ραγδαίων μεταβολών στη σύγχρονη κοινωνία, η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, μέσα από τη διαρκή επιμόρφωση, καθίσταται αναγκαία και επιτακτική.

Ο εκπαιδευτικός, ως βασικός συντελεστής της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καλείται να εμπλουτίζει και να ανανεώνει τις γνώσεις του, να επαναπροσδιορίζει στάσεις και απόψεις, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται με επάρκεια και αποτελεσματικότητα στις ιδιαίτερες, λόγω κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, απαιτήσεις του εκπαιδευτικού του έργου.

Στη σχετική με το αντικείμενο βιβλιογραφία (Eraut, 1995; Duncombe & Armour, 2004; Βεργίδης, 2008) επισημαίνεται ότι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι αποτελεσματικότερη, όταν σχεδιάζεται και υλοποιείται με βάση τις επιμορφωτικές ανάγκες.

Ως εκ τούτου αναδύεται ως επιτακτική η ανάγκη διερεύνησης των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών που σύμφωνα με τον Καραλή (2005) ορίζεται ως η συστηματική ερευνητική διαδικασία η οποία προσδιορίζει τις εκπαιδευτικές ανάγκες ενός πληθυσμού-

στόχου σε ένα δεδομένο πλαίσιο αναφοράς. Η διαδικασία αυτή καταλήγει στον προσδιορισμό του εκπαιδευτικού περιεχομένου μιας παρέμβασης, αποσκοπώντας στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων ελλειμμάτων του πληθυσμού-στόχου σε σχέση με το πλαίσιο αναφοράς. Σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι η διερεύνηση αναγκών αποτελεί μια συνεχή διαδικασία η οποία δεν καταλήγει σε ένα άκαμπτο πρόγραμμα, αλλά σε έναν συνεχώς αναπροσαρμοζόμενο προγραμματισμό (Βεργίδης, 2003).

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο αφενός τη διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Comenius Regio 2013 - 2015 με τίτλο: «Εκφοβισμός των Εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου» της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας και αφετέρου την ανάδειξη των απόψεών τους για τα επιθυμητά χαρακτηριστικά ενός επιμορφωτικού προγράμματος με αντικείμενο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Οι ερευνητικές μελέτες που επικεντρώνονται στη διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού είναι ελάχιστες. Βέβαια είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο με ολοένα και αυξανόμενες διαστάσεις (Δεληγιάννη – Κουιμτζή κ.ά., 2005; Ψάλτη & Κωνσταντίνου, 2007; Κωνσταντίνου, 2008). Ως εκ τούτου, η παρούσα ερευνητική μελέτη παρουσιάζει αφενός μεν θεωρητικό ενδιαφέρον αφετέρου πρακτικό, εφόσον η αποτελεσματικότητα ενός επιμορφωτικού προγράμματος διασφαλίζεται μέσα από τη διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών της ομάδας-στόχου (Βεργίδης, 2008). Σε κάθε περίπτωση τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να αποτελέσουν κίνητρο για περαιτέρω διερεύνηση με στόχο την αναβάθμιση του επιμορφωτικού έργου γενικότερα.

Το πλαίσιο της έρευνας

Η παρούσα έρευνα εντάσσεται στις δράσεις του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας με τίτλο: «Εκφοβισμός των Εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου». Στο πρόγραμμα συμμετέχουν εκτός από τη Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας, το Επαρχιακό Γραφείο Μέσης Εκπαίδευσης Πάφου, το 3^ο ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής, το Α' Λύκειο Εθνάρχη Μακαρίου Γ' Πάφου, το Πανεπιστήμιο Αθηνών - Μονάδα Εφηβικής Υγείας της Β' Παιδιατρικής Κλινικής «Π. & Α. Κυριακού» Νοσοκομείου Παίδων - και το Neapolis University of Pafos. Το πρόγραμμα υλοποιείται από τον Αύγουστο του 2013 έως και τον Αύγουστο του 2015 σε συνεργασία με σχολεία και άλλους φορείς από την Ελλάδα και την Κύπρο.

Σκοπός του προγράμματος είναι η ανάλυση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού, η διερεύνηση μεθόδων και τρόπων προσέγγισης του φαινομένου και η διοργάνωση δράσεων που θα διασφαλίζουν την καλή επικοινωνία και συνεργασία ανάμεσα σε εφήβους, εκπαιδευτικούς και γονείς με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Για την ενεργή συμμετοχή όλων των σχολικών μονάδων της περιοχής ευθύνης, η Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας προσκάλεσε τα σχολεία να εμπλακούν στο έργο προτείνοντας έναν εκπαιδευτικό, ανεξαρτήτως ειδικότητας, ως συνεργάτη (Καθηγητή - Σύνδεσμο με τη Δ.Δ.Ε. για το Σχολικό Εκφοβισμό) με την ομάδα υλοποίησης στο πλαίσιο παρακολούθησης βραχείας διάρκειας

ημερίδων, σεμιναρίων, βιωματικών εργαστηρίων και συναντήσεων εργασίας, συμμετοχής σε δράσεις του έργου και τελικά λειτουργίας ως πολλαπλασιαστή του έργου στα σχολεία. Το δείγμα της έρευνας αφορά τους εκπαιδευτικούς που ορίστηκαν από τα σχολεία ως συνεργάτες με την ομάδα υλοποίησης.

Περιγραφή της έρευνας

Όπως προαναφέρθηκε, βασικοί στόχοι της έρευνας είναι η διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας που συμμετείχαν στη δράση με την ιδιότητα των Καθηγητών - Συνδέσμων με τη Δ.Δ.Ε. για το Σχολικό Εκφοβισμό, σε ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού και η καταγραφή των απόψεών τους για την αναγκαιότητα, το περιεχόμενο, την οργάνωση και τη μορφή σχετικών με τον σχολικό εκφοβισμό επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε είναι η ποσοτική και ως μέσο συλλογής των δεδομένων επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο. Η εν λόγω επιλογή του ερευνητικού εργαλείου εδράζεται στο γεγονός ότι το ερωτηματολόγιο ενδείκνυται σε περιπτώσεις που σε μικρό χρονικό διάστημα και με μικρό κόστος ο ερευνητής επιθυμεί να συγκεντρώσει δεδομένα για πολλά θέματα, διατηρώντας τον δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ ερευνητή και υποκειμένου (Παρασκευόπουλος, 1993; Javeau, 2000). Εκτός αυτού, το ερωτηματολόγιο αποτελεί την πλέον διαδεδομένη ερευνητική τεχνική στο πλαίσιο διερεύνησης επιμορφωτικών αναγκών (Καραλής, 2005).

Έχοντας ως βάση τον σκοπό του προγράμματος αναφορικά με την προσέγγιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού μέσα από τη διοργάνωση υποστηρικτικών δράσεων που θα στοχεύουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου, τα ερευνητικά ερωτήματα διατυπώνονται ως εξής:

1. Ποια είναι η εκπαίδευση – επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα σε ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού;

Ενδιαφέρει να διαπιστωθεί, εάν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια των σπουδών τους έχουν λάβει εκπαίδευση ή επιμόρφωση με αντικείμενο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού, καθώς και να εντοπιστεί ο βαθμός ικανοποίησής τους από τη συγκεκριμένη εκπαίδευση ή επιμόρφωση.

2. Ποιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα σχετικά με την οργάνωση και υλοποίηση επιμορφωτικών δράσεων σε ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού;

Ενδιαφέρει να καταγραφούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με επιμέρους χαρακτηριστικά που αφορούν την επιμόρφωση και συγκεκριμένα το χρόνο διεξαγωγής και τη χρονική διάρκεια, τη μεθοδολογία και τις εκπαιδευτικές τεχνικές, καθώς επίσης τους φορείς επιμόρφωσης.

3. Πώς προσεγγίζουν οι εκπαιδευτικοί μέσα από την καθημερινή σχολική πράξη το ζήτημα του σχολικού εκφοβισμού;

Ενδιαφέρει να διευκρινιστεί ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί βιώνουν το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, καθώς επίσης να εντοπιστούν οι παράγοντες που σύμφωνα με την άποψη των εκπαιδευτικών συμβάλλουν στην εμφάνιση και εξάπλωση του φαινομένου.

4. Ποιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα σχετικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού;

Ενδιαφέρει να διαπιστωθεί ποιες παρεμβάσεις θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ως αποτελεσματικές στο πλαίσιο λειτουργίας της σχολικής μονάδας με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Ζητούμενο είναι η επίτευξη μιας σκιαγράφησης της σχολικής πραγματικότητας αναφορικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, ώστε μέσα από την αξιολόγηση των δεδομένων να διασφαλιστεί η δυνατότητα σχεδιασμού και υλοποίησης υποστηρικτικών δράσεων με βάση τις πραγματικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, όπως αυτές διαμορφώνονται μέσα στα τοπικά σχολικά περιβάλλοντα.

Για τις ανάγκες της έρευνας κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο (βλέπε σχετικά: http://srv3-dide-v-ath.att.sch.gr/com-regio/all_docs/ellada/ereynes/Questionnaire.pdf) με 5 ερευνητικούς άξονες: 1. Ατομικά χαρακτηριστικά, 2. Εκπαίδευση – επιμόρφωση στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού, 3. Απόψεις σχετικά με την επιμόρφωση στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού, 4. Αποτύπωση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού, 5. Πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Η έρευνα διενεργήθηκε κατά το τελευταίο τρίμηνο του σχολικού έτους 2013-14, δηλαδή κατά το διάστημα Μαρτίου-Ιουνίου 2014. Το τελικό δείγμα της έρευνας αποτελούν 66 εκπαιδευτικοί (N=66) που υπηρετούν στη Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας και όπως προαναφέρθηκε αποτελούν τους Καθηγητές – Συνδέσμους με τη Διεύθυνση για το Σχολικό Εκφοβισμό στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος Comenius Regio 2013 - 2015. Το δείγμα θεωρείται αντιπροσωπευτικό για το συγκεκριμένο πλαίσιο. Άλλωστε στη σχετική βιβλιογραφία (Παρασκευόπουλος, 1993) επισημαίνεται ότι σε καμιά περίπτωση το μέγεθος του δείγματος δεν πρέπει να είναι μικρότερο του «30».

Με δεδομένο ότι η ποιότητα μιας ερευνητικής μελέτης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αποδοτικότητα των μεθόδων συλλογής δεδομένων, έτσι ώστε η μελέτη να μπορεί να καταλήγει σε ασφαλή συμπεράσματα και να συλλέγει πληροφορίες που συνάδουν με τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας (Φίλιας, 2003), καταβλήθηκε προσπάθεια, ώστε τα ερευνητικά αποτελέσματα να είναι έγκυρα και αξιόπιστα.

Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του εργαλείου μέτρησης διασφαλίστηκε μέσα από μια πιλοτική διεξαγωγή της έρευνας σε μικρό αριθμό εκπαιδευτικών με στόχους: 1. Τη διαπίστωση του βαθμού κατανόησης των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου και της ακρίβειας με την οποία δίνονται οι απαντήσεις, με στόχο τον εντοπισμό των ερωτήσεων εκείνων που μπορεί να οδηγούν σε μεροληπτικές ή αόριστες απαντήσεις. 2. Τον προσδιορισμό του βαθμού αξιοποίησης των απαντήσεων με βάση τα ερωτήματα του ερευνητικού εργαλείου. 3. Τον έλεγχο της ακρίβειας και της πληρότητας του δειγματοληπτικού πλαισίου (Κυριαζή, 2002; Creswell, 2011).

Παρουσίαση και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 66 εκπαιδευτικοί (N=66), οι οποίοι ορίστηκαν Σύνδεσμοι με τη Δ.Δ.Ε. για το Σχολικό Εκφοβισμό στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος.

Στην ενότητα που ακολουθεί αποτυπώνονται τα αποτελέσματα της Περιγραφικής Στατιστικής. Η στατιστική επεξεργασία πραγματοποιήθηκε με το Στατιστικό Πακέτο για τις Κοινωνικές Επιστήμες (Statistical Package for the Social Sciences/ SPSS). Η σειρά παρουσίασης των αποτελεσμάτων είναι αντίστοιχη με τη σειρά που εμφανίστηκαν τα ερωτήματα στο ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε στους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς.

Το προφίλ των εκπαιδευτικών

Αναφορικά με το φύλο των εκπαιδευτικών τα δεδομένα αναδεικνύουν υπεροχή των γυναικών με ποσοστό 82% (N=54) έναντι των ανδρών, οι οποίοι εκπροσωπούνται με ποσοστό 18% (N=12).

Ως προς την ειδικότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα θεωρούμε ότι χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα ικανοποιητική, εφόσον στο δείγμα αντιπροσωπεύονται όλες σχεδόν οι ειδικότητες. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών συγκεντρώνεται στις λεγόμενες Θεωρητικές Επιστήμες με ποσοστό 74% (N=49). Οι Θετικές Επιστήμες εκπροσωπούνται με ποσοστό 26% (N=17).

Ένα σημαντικό ποσοστό, 88% (N=58) των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα έχει εκπαιδευτική υπηρεσία περισσότερη από 10 έτη. Μόνο ένας μικρός αριθμός εκπαιδευτικών με ποσοστό 12% (N=8) εμφανίζει λιγότερα από 10 έτη εκπαιδευτική υπηρεσία. Ως εκ τούτου, η ιδιαίτερα μεγάλη εκπαιδευτική υπηρεσία των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα αποδίδει στα στατιστικά ευρήματα της μελέτης βαρύνουσα σημασία.

Από τα δεδομένα της έρευνας προκύπτει ότι το 56% (N=37) των εκπαιδευτικών υπηρετεί σε Γυμνάσιο, το 36% (N=24) των εκπαιδευτικών υπηρετεί σε Γενικό Λύκειο, ενώ το υπόλοιπο 6% (N=4) υπηρετεί σε Επαγγελματικό Λύκειο.

Σχετικά με τις σπουδές των εκπαιδευτικών του δείγματος είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι σχεδόν δύο στους πέντε, δηλαδή το 41% (N=27) έχουν σπουδές πέρα από τις βασικές, δηλαδή διαθέτουν κάποιο μεταπτυχιακό τίτλο, είτε επιπέδου master, είτε διδακτορικού επιπέδου.

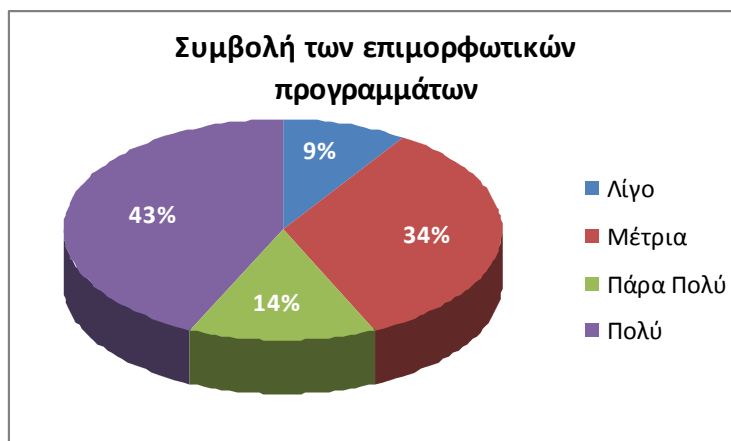
Συνοψίζοντας, οι εκπαιδευτικοί που εκδήλωσαν ενδιαφέρον να συνεργαστούν και συμμετείχαν στην έρευνα είναι κυρίως γυναίκες με θεωρητικές σπουδές, με πολυετή εκπαιδευτική υπηρεσία και έχουν πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές.

Εκπαίδευση – επιμόρφωση στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού

Η πρώτη ερώτηση του δεύτερου άξονα του ερωτηματολογίου αφορά την παρακολούθηση κατά τη διάρκεια των βασικών σπουδών μαθημάτων σχετικών με την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Η συντριπτική πλειονότητα των εκπαιδευτικών του δείγματος, δηλαδή το 85% (N=56), δεν έχει παρακολουθήσει κάποιο μάθημα στο πλαίσιο των βασικών σπουδών σχετικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Το 67% (N=44) των εκπαιδευτικών έχει παρακολουθήσει σχετικά επιμορφωτικά προγράμματα. Μόνο το 33% (N=22) δηλώνει ότι δεν έχει παρακολουθήσει προγράμματα επιμόρφωσης με αντικείμενο το σχολικό εκφοβισμό.

Η συμβολή των επιμορφωτικών προγραμμάτων στην αντιμετώπιση ζητημάτων σχολικού εκφοβισμού αποτυπώνεται στο Σχήμα 1:

Σχήμα 1. Συμβολή των επιμορφωτικών προγραμμάτων

Αναφορικά με τη συμβολή των επιμορφωτικών προγραμμάτων το 57% (N=25) θεωρεί ότι αυτά συνέβαλαν σε σημαντικό βαθμό στην αποτελεσματική αντιμετώπιση ζητημάτων διαχείρισης σχολικού εκφοβισμού.

Το 34% (N=19) των εκπαιδευτικών που έχει παρακολουθήσει επιμορφωτικά προγράμματα για τον σχολικό εκφοβισμό δηλώνει ότι αυτά συνέβαλαν σε μέτριο βαθμό στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων με στόχο την αποτελεσματική ανταπόκριση σε ζητήματα διαχείρισης σχολικού εκφοβισμού.

Επιπλέον, το 9% (N=6) θεωρεί ότι τα εν λόγω προγράμματα συνέβαλαν σε ελάχιστο βαθμό στην αποτελεσματική αντιμετώπιση ζητημάτων διαχείρισης σχολικού εκφοβισμού.

Απόψεις σχετικά με την επιμόρφωση στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού

Ο τρίτος άξονας του ερωτηματολογίου επικεντρώνεται σε θέματα που άπτονται των απόψεων των εκπαιδευτικών για την επιμόρφωση στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Στη συντριπτική πλειονότητά τους οι εκπαιδευτικοί με ποσοστό 90% (N=59) θεωρούν ότι το ζήτημα του σχολικού εκφοβισμού αποτελεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου. Επίσης, το σύνολο των εκπαιδευτικών (100%) θεωρεί αναγκαία την παρακολούθηση επιμορφωτικών προγραμμάτων για την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τον καταλληλότερο φορέα ανάληψης του σχεδιασμού και της υλοποίησης επιμορφωτικών προγραμμάτων για το σχολικό εκφοβισμό καταγράφονται στον Πίνακα 1:

Πίνακας 1. Φορέας υλοποίησης δράσεων

Φορέας	Συχνότητα	Ποσοστό %
Δ.Δ.Ε.	46	70%
Α.Ε.Ι.	36	55%

Σύλλογος Διδασκόντων	27	41%
Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής	25	38%
Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα	19	29%
Επιστημονικά Σωματεία	7	11%

Οι εκπαιδευτικοί, σε ποσοστό 70% (N=46), θεωρούν τις κατά τόπους Διευθύνσεις Εκπαίδευσης ως τον πλέον αρμόδιο φορέα ανάληψης του σχεδιασμού και της υλοποίησης επιμορφωτικών δράσεων. Ακολουθούν σε σημαντικότητα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με ποσοστό 55% (N=36), καθώς επίσης ο Σύλλογος Διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας με ποσοστό 41% (N=27). Αντίθετα μικρά είναι τα ποσοστά που θεωρούν κατάλληλο φορέα τα Επιστημονικά σωματεία (11%) καθώς και τα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα αλλά και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Αναφορικά με τη μορφή επιμόρφωσης που εκλαμβάνεται ως αποτελεσματικότερη για την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού οι εκπαιδευτικοί έδωσαν απαντήσεις που αποτυπώνονται στον Πίνακα 2:

Πίνακας 2. Μορφή επιμόρφωσης

Μορφή επιμόρφωσης	Συχνότητα	Ποσοστό %
Ημερίδες	50	76%
Ταχύρυθμα σεμινάρια	27	41%
Μέσης διάρκειας	31	47%
Εξ αποστάσεως	17	26%
Ενδοσχολική επιμόρφωση	52	79%

Φαίνεται ότι αποτελεσματικότερη μορφή επιμόρφωσης θεωρείται με ποσοστό 79% (N=52) η ενδοσχολική επιμόρφωση. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί, σε ποσοστό 76% (N=50), προτιμούν την παρακολούθηση ημερίδων, έναντι των ταχύρυθμων και μέσης διάρκειας προγραμμάτων.

Καταλληλότερος χρόνος υλοποίησης των προγραμμάτων επιμόρφωσης στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού θεωρείται με ποσοστό 60% (N=39) η αρχή της σχολικής χρονιάς, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 34% (N=26) θεωρεί ότι τα επιμορφωτικά σεμινάρια θα πρέπει να υλοποιούνται κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.

Με βάση τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα, ως καταλληλότεροι επιμορφωτές στα συγκεκριμένα προγράμματα θεωρούνται οι ειδικευμένοι επιστήμονες με ποσοστό 98% (N=65) και οι εκπαιδευτικοί με εμπειρία με ποσοστό 73% (N=48).

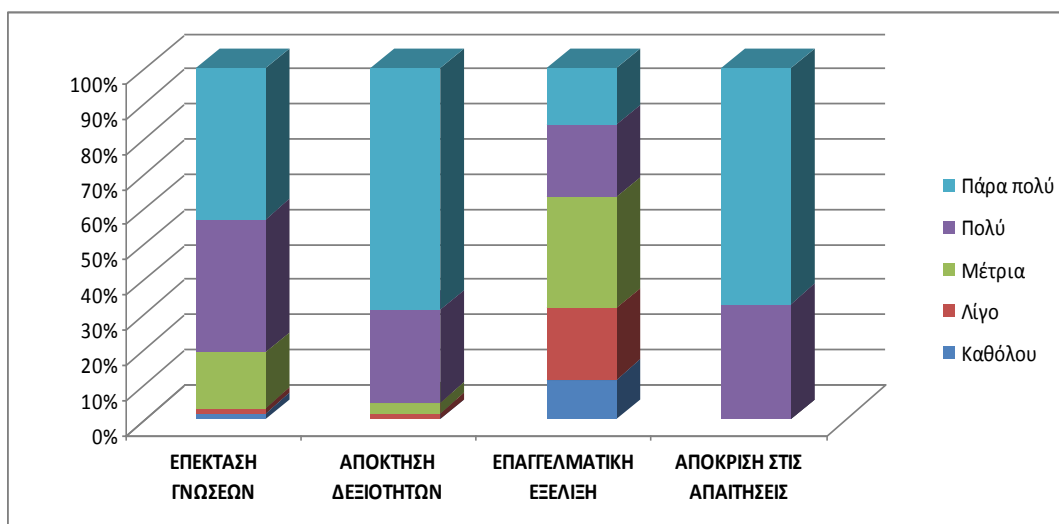
Οι απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς τη σημαντικότητα των γνωστικών αντικείμενων που περιλαμβάνονται σε ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα πρόληψης και αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού αποτυπώνονται στον Πίνακα 3:

Πίνακας 3. Γνωστικά αντικείμενα

Γνωστικά αντικείμενα επιμόρφωσης	Συχνότητα	Ποσοστό %
Σχολική Ψυχολογία	47	72
Κοινωνική Ψυχολογία	41	63
Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	21	32
Γνωστική Ψυχολογία	10	15
Συμβουλευτική	60	92

Οι εκπαιδευτικοί ιεραρχούν τις προτιμήσεις τους έχοντας ως πρώτη επιλογή με ποσοστό 92% (N=60) τη Συμβουλευτική, με έμφαση στις μεθόδους και πρακτικές αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού. Στη δεύτερη θέση προτίμησης με ποσοστό 72% (N=47) βρίσκεται η Σχολική Ψυχολογία και στην τρίτη θέση με ποσοστό 63% (N=41) η Κοινωνική Ψυχολογία. Ακολουθούν η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση με ποσοστό 32% (N=21) και η Γνωστική Ψυχολογία με ποσοστό 15% (N=10).

Στο Σχήμα 2 αποτυπώνονται τα κίνητρα των εκπαιδευτικών για τη συμμετοχή σε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης που αφορά στο σχολικό εκφοβισμό:

Σχήμα 2. Κίνητρα συμμετοχής

Η συντριπτική πλειονότητα των εκπαιδευτικών, με ποσοστό 97% (N=64), θεωρεί ως το σημαντικότερο κίνητρο για τη συμμετοχή σε ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα την πληρέστερη απόκριση στις σύγχρονες απαιτήσεις του σχολείου. Με μικρή διαφορά και ποσοστό 92% (N=61) ακολουθεί ως ιδιαίτερα σημαντικό κίνητρο η απόκτηση δεξιοτήτων για τη διευκόλυνση του καθημερινού έργου στο σχολείο. Στην τρίτη θέση με ποσοστό 77% (N=51) ορίζεται ως σημαντικό κίνητρο η επέκταση των γνώσεων, ενώ στην τελευταία θέση με ποσοστό 35% (N=23) τοποθετείται η επαγγελματική εξέλιξη.

Αποτύπωση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών στον τέταρτο άξονα του ερωτηματολογίου επιβεβαιώνουν τη θέση που διατυπώνεται στη σχετική βιβλιογραφία αναφορικά με την ανησυχητική έκταση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού (Δεληγιάννη - Κουιμτζή κ.ά., 2005; Ψάλτη & Κωνσταντίνου, 2007; Κωνσταντίνου, 2008). Το 76% (N=50) των

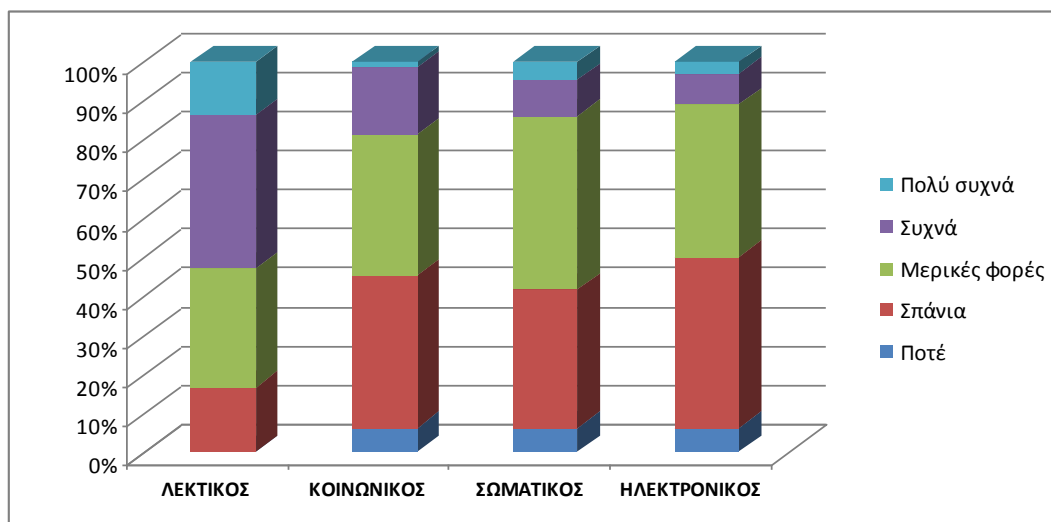
εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στην έρευνα έχει αντιληφθεί και αντιμετωπίσει φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού στη σχολική μονάδα που υπηρετεί. Αντίθετα, μόνο το 24% (N=16) δεν έχει αντιμετωπίσει κάποιο περιστατικό εκφοβισμού.

Η συναισθηματική εμπλοκή των εκπαιδευτικών που έχουν αντιμετωπίσει φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού αποτυπώνεται στον Πίνακα 4:

Πίνακας 4. Συναισθηματική εμπλοκή

Συναισθηματική εμπλοκή	Συχνότητα	Ποσοστό %
Αβοήθητος	20	40
Πίεση - Άγχος	24	48
Θυμός προς το θύμα	4	8
Θυμός προς το θύτη	14	28
Συμπόνια προς το θύμα	32	64
Συμπόνια προς το θύτη	22	44

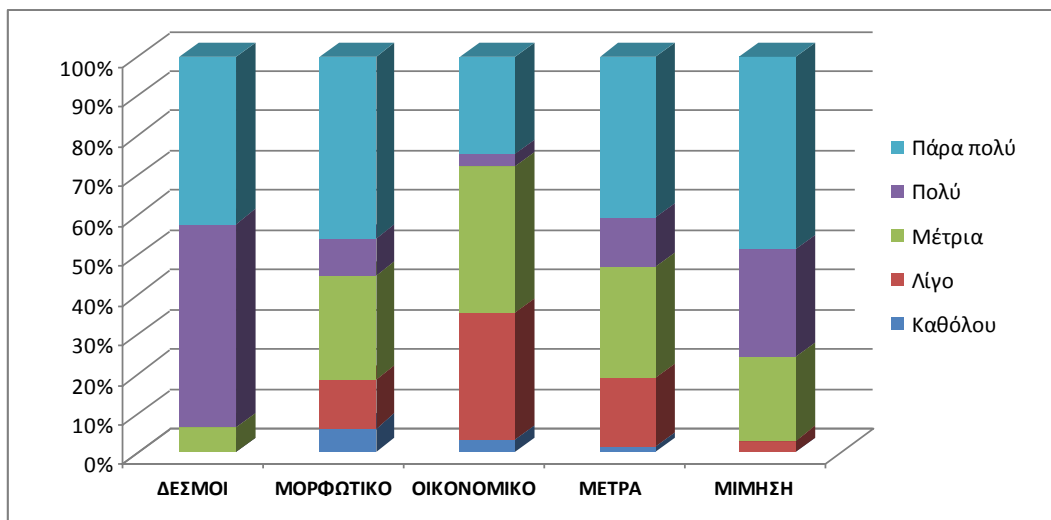
Ένα σημαντικό ποσοστό 40% (N=20) δηλώνει ότι κατά την αντιμετώπιση φαινομένων σχολικού εκφοβισμού αισθάνεται αβοήθητο. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί που αντιμετώπισαν φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού δηλώνουν σε ποσοστό 48% (N=24) ότι αισθάνθηκαν πίεση και άγχος. Το 64% (N=32) των εκπαιδευτικών εκφράζει συμπόνια προς το θύμα, ενώ μόλις το 44% (N=44) συμπόνια προς το θύτη. Το συναίσθημα του θυμού που αφορά στο θύτη εμφανίζεται με ποσοστό 28% (N=14), ενώ το αντίστοιχο που αφορά στο θύμα περιορίζεται στο 8% (N=4). Αναφορικά με τη συχνότητα εμφάνισης συγκεκριμένων μορφών εκφοβισμού στη σχολική μονάδα οι απαντήσεις αποτυπώνονται στο Σχήμα 3:

Σχήμα 3. Μορφές σχολικού εκφοβισμού

Όπως παρατηρούμε, ο λεκτικός εκφοβισμός αποτελεί το συχνότερο είδος εκφοβισμού που παρατηρείται στα σχολεία. Ακολουθούν με μικρότερη συχνότητα ο κοινωνικός, ο σωματικός και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός.

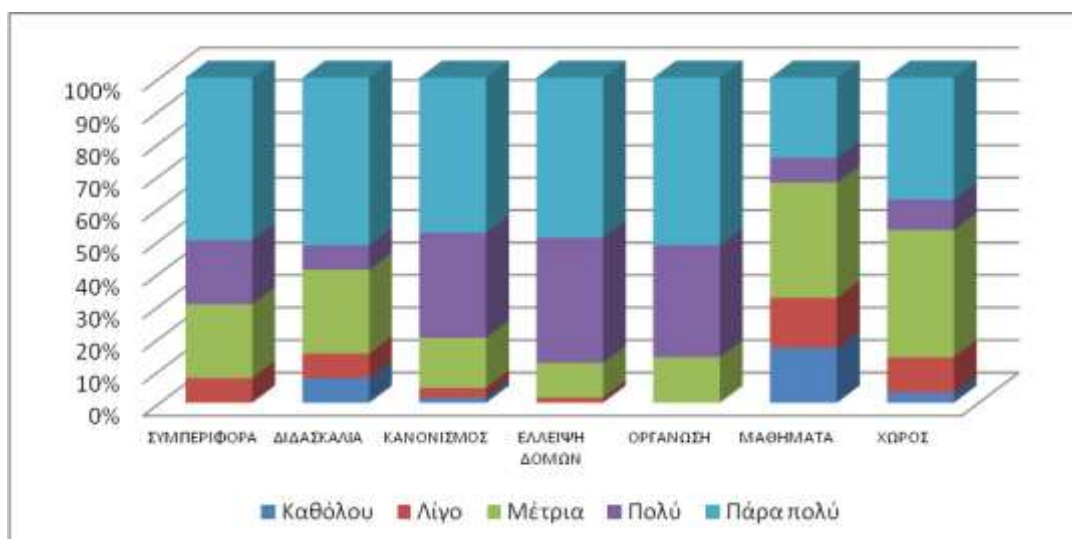
Οι παράγοντες που σχετίζονται με το οικογενειακό περιβάλλον και ενισχύουν την εμφάνιση του σχολικού εκφοβισμού αποτυπώνονται στο Σχήμα 4:

Σχήμα 4. Επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος

Οι ανεπαρκείς συναισθηματικοί δεσμοί μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον με ποσοστό 91% (N=60) αποτελούν για τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα τον σημαντικότερο παράγοντα ενίσχυσης της εμφάνισης του σχολικού εκφοβισμού. Ακολουθεί με ποσοστό 76% (N=50) η μίμηση προτύπων από το μαθητή. Μικρότερης σημαντικότητας παράγοντες αποτελούν για τους εκπαιδευτικούς το χαμηλό μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο της οικογένειας καθώς επίσης και τα επιεική μέτρα πειθάρχησης στην οικογένεια.

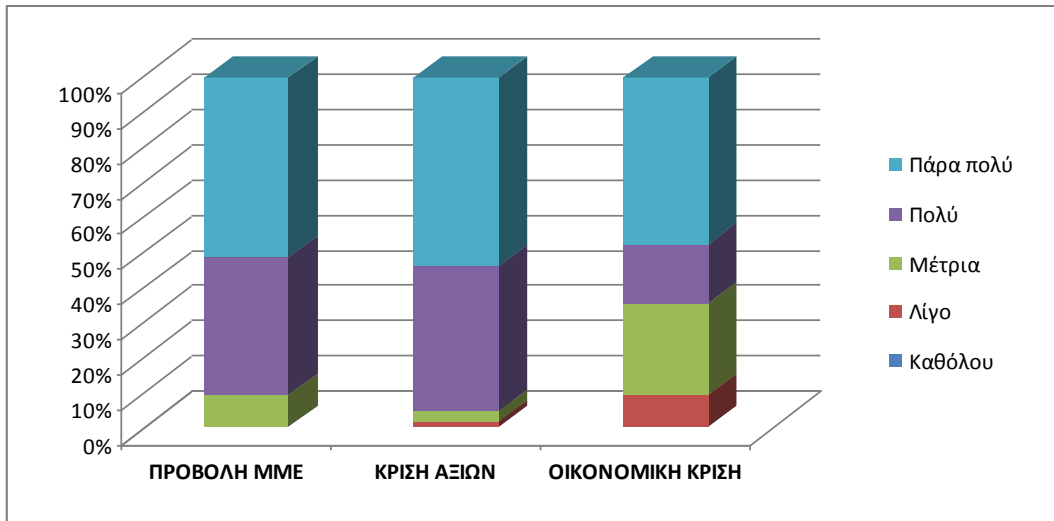
Οι παράγοντες που σχετίζονται με το σχολικό περιβάλλον και ενισχύουν την εμφάνιση του σχολικού εκφοβισμού αποτυπώνονται στο Σχήμα 5:

Σχήμα 5. Επίδραση του σχολικού περιβάλλοντος

Η έλλειψη υποστηρικτικών δομών με ποσοστό 86% (N=57) και η οργάνωση και διοίκηση του σχολείου με ποσοστό 83% (N=55) αποτελούν για τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα τους σημαντικότερους παράγοντες που ενισχύουν την εμφάνιση του σχολικού εκφοβισμού. Μικρότερης σημαντικότητας παράγοντες αποτελούν η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού και η διεύθυνση του σχολικού χώρου.

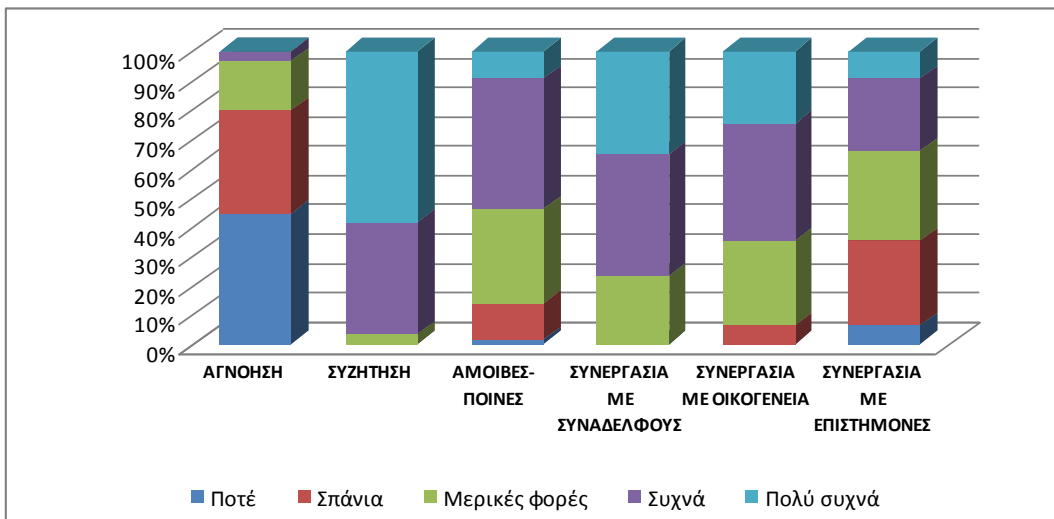
Την εμφάνιση του σχολικού εκφοβισμού ενισχύουν επίσης παράγοντες που σχετίζονται με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του μαθητή όπως αποτυπώνονται στο Σχήμα 6:

Σχήμα 6. Επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος

Οι εκπαιδευτικοί σε ποσοστό 94% (N=62) θεωρούν την κρίση των αξιών ένα σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της συχνότητας και έντασης της εμφάνισης του σχολικού εκφοβισμού. Ωστόσο, σημαντικοί επίσης παράγοντες θεωρούνται η προβολή μοντέλων συμπεριφοράς από τα Μ.Μ.Ε., αλλά και η οικονομική κρίση.

Με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού οι αξιοποιούν συγκεκριμένες πρακτικές οι οποίες αποτυπώνονται στο Σχήμα 7:

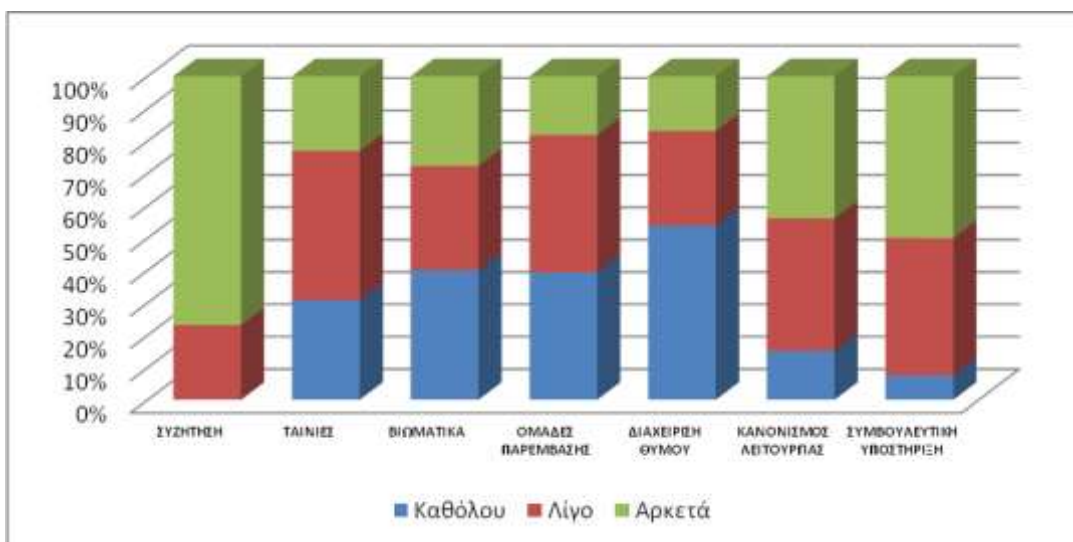

Σχήμα 7. Πρακτικές αντιμετώπισης του φαινομένου

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 7 η συζήτηση με το μαθητή αποτελεί πρακτική υψηλής σημαντικότητας με ποσοστό 95% (N=63). Σε σειρά σημαντικότητας ακολουθούν η συνεργασία με συναδέλφους εκπαιδευτικούς και η συνεργασία με την οικογένεια. Χαμηλής σημαντικότητας πρακτική αποτελεί η συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες σε θέματα διαχείρισης του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού.

Οι πρωτοβουλίες με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού επικεντρώνονται τόσο στο μαθητή και την οικογένεια, όσο και στους εκπαιδευτικούς.

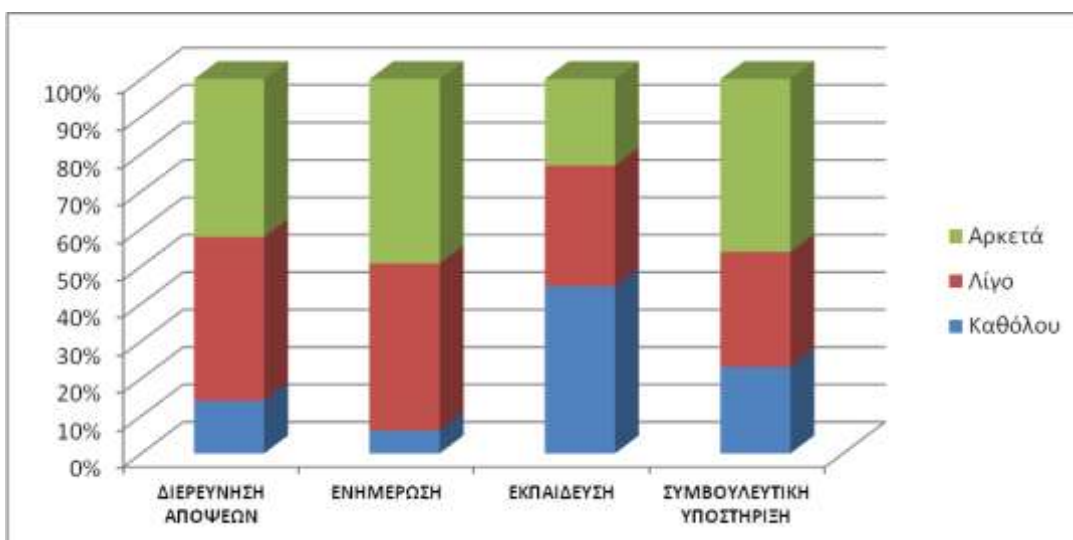
Οι πρωτοβουλίες με επίκεντρο το μαθητή αποτυπώνονται στο Σχήμα 8:

Σχήμα 8. Πρωτοβουλίες με επίκεντρο το μαθητή

Με βάση τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών η συζήτηση σε επίπεδο σχολικής τάξης αποτελεί σημαντική πρωτοβουλία στο πλαίσιο λειτουργίας της σχολικής μονάδας με στόχο την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Επίσης αρκετά σημαντικό θεωρούν την ύπαρξη κανονισμού λειτουργίας και μικρότερης σημαντικότητας πρωτοβουλία αποτελεί η δημιουργία ομάδων παρέμβασης και διαμεσολάβησης.

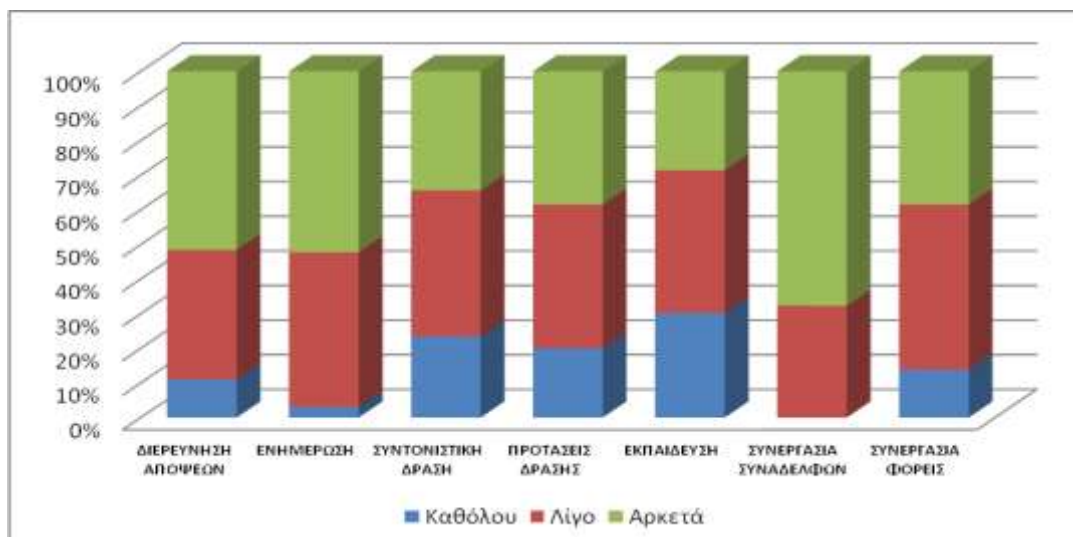
Οι πρωτοβουλίες στις οποίες εμπλέκεται η οικογένεια αποτυπώνονται στο Σχήμα 9:

Σχήμα 9. Πρωτοβουλίες με επίκεντρο την οικογένεια

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών κυρίαρχη θέση στις πρωτοβουλίες με επίκεντρο την οικογένεια έχουν η ενημέρωση και η συμβουλευτική υποστήριξη.

Οι πρωτοβουλίες σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς αποτυπώνονται στο Σχήμα 10:

Σχήμα 10. Πρωτοβουλίες με επίκεντρο τους εκπαιδευτικούς

Οι πρωτοβουλίες επικεντρώνονται στη συνεργασία μεταξύ συναδέλφων και την ενημέρωση σε σχετικά ζητήματα. Παράλληλα, η συνεργασία με αρμόδιους φορείς, καθώς επίσης η εκπαίδευση σε στρατηγικές αντιμετώπισης, αποτελούν πρωτοβουλίες με χαμηλό βαθμό εμφάνισης.

Πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού

Ο τελευταίος άξονας του ερωτηματολογίου επικεντρώνεται στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού στο πλαίσιο λειτουργίας της σχολικής κοινότητας.

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις αποτελεσματικότερες πρακτικές στο πλαίσιο λειτουργίας της σχολικής μονάδας και με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού αποτυπώνονται στο Σχήμα 11:

Σχήμα 11. Αποτελεσματικές πρακτικές

Με ποσοστό 74% (N=49) οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τη διαμόρφωση καλού σχολικού κλίματος επικοινωνίας, διαλόγου και εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές ως τη σημαντικότερη πρακτική με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Ακολουθούν με ποσοστό 52% (N=34) η ενίσχυση του ρόλου των

μαθητών στη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων, μέσα από τη δημιουργία ομάδων φιλίας ή διαμεσολάβησης. Τέλος, με ποσοστό 39% (N=26) θεωρείται ότι η ανάθεση ρόλων συμβούλων σε εκπαιδευτικούς με ειδικές γνώσεις και δεξιότητες θα συμβάλλει αποτελεσματικά στην πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικές με τα μέτρα που πρέπει να λάβει η Πολιτεία, ώστε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικότερα ο σχολικός εκφοβισμός, αποτυπώνονται στον Πίνακα 5:

Πίνακας 5. Μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης

Μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης	Συχνότητα	Ποσοστό %
Συστηματική διερεύνηση του φαινομένου	21	34
Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών	56	90
Ανάπτυξη προγραμμάτων αντιμετώπισης	44	71
Δημιουργία υποστηρικτικών δομών	57	92

Η δημιουργία υποστηρικτικών δομών σε επίπεδο σχολικής μονάδας με ποσοστό 92% (N=57) αποτελεί μέτρο υψηλής σημαντικότητας για τους εκπαιδευτικούς με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Σε σειρά σημαντικότητας ακολουθούν η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με ποσοστό 90% (N=56), η ανάπτυξη προγραμμάτων επιμόρφωσης με ποσοστό 71% (N=44) και η συστηματική διερεύνηση του φαινομένου με ποσοστό 34% (N=21).

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Βασικός στόχος της έρευνας ήταν αφενός η διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα Comenius Regio με την ιδιότητα των Καθηγητών - Συνδέσμων με τη Δ.Δ.Ε. για το Σχολικό Εκφοβισμό σε ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού και αφετέρου η καταγραφή των απόψεών τους για την αναγκαιότητα, το περιεχόμενο, την οργάνωση και τη μορφή σχετικών με τον σχολικό εκφοβισμό επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων καταδεικνύει την ύπαρξη ενός σημαντικού ελλείμματος αναφορικά με την εκπαίδευση και επιμόρφωση σε θέματα που αφορούν την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού, αναδεικνύοντας κατ' αυτό τον τρόπο τη διά βίου μάθηση ως καταλύτη για την κάλυψη των εν λόγω εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών κενών (Μπαγάκης, 2005). Τα αποτελέσματα συνάδουν με αυτά αντίστοιχων ερευνών στις οποίες επισημαίνεται η αναποτελεσματικότητα των επιμορφωτικών προγραμμάτων και τα χαμηλά ποσοστά θετικής άποψης των εκπαιδευτικών που τα παρακολούθησαν (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2010; Λαγουδάκος, 2012).

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, αναδεικνύεται ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών, ανεξαρτήτως εκπαιδευτικής υπηρεσίας, για τα ζητήματα που αφορούν την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Στην πλειονότητά τους οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα, διαπιστώνουν ότι το ζήτημα του σχολικού εκφοβισμού αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τη λειτουργία του σχολείου,

επιβεβαιώνοντας κατ' αυτό τον τρόπο τις σχετικές έρευνες των τελευταίων ετών (Δεληγιάννη-Κουιμτζή, 2005 κ.ά.; Ψάλτη & Κωνσταντίνου, 2007; Λαγουδάκος & Καραγεώργος, 2014).

Μέσα από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών διαφαίνεται η αδυναμία ανταπόκρισης με επάρκεια σε καταστάσεις και φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού. Έτσι, τονίζεται ιδιαίτερα από τους εκπαιδευτικούς η ανάγκη στήριξής τους με στόχο την απόκτηση δεξιοτήτων, ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικότερα σε ζητήματα που αναδύονται καθημερινά στο εκπαιδευτικό τους έργο, θέση που συνάδει με τη σχετική βιβλιογραφία (Παλαιοκρασάς κ.ά., 2008).

Ως καταλληλότερο φορέα σχεδιασμού και υλοποίησης των επιμορφωτικών προγραμμάτων οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ακολουθούν τα Α.Ε.Ι. και ο Σύλλογος Διδασκόντων, άποψη που δεν συνάδει με τα αποτελέσματα αντίστοιχων ερευνών με αντικείμενο την επιμόρφωση γενικά, όπου καταλληλότεροι φορείς θεωρούνται τα Α.Ε.Ι. και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Παλαιοκρασάς κ.ά., 2008; Λαγουδάκος, 2012). Προφανώς η ιδιαιτερότητα του αντικειμένου του σχολικού εκφοβισμού αιτιολογεί τις παραπάνω διαφορές.

Αναφορικά με τη μορφή των επιμορφωτικών προγραμμάτων οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ότι η ενδοσχολική επιμόρφωση είναι αποτελεσματικότερη, άποψη που συνάδει με τη σχετική βιβλιογραφία (Μαυρογιώργος, 1999). Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί εκλαμβάνουν ως αποτελεσματικότερη μορφή επιμόρφωσης αυτή που βασίζεται κυρίως στη σχολική πράξη με τη χρήση συγκεκριμένων παραδειγμάτων και όχι σε θεωρητικές προσεγγίσεις. Τέλος, τονίζεται ιδιαίτερα η ανάγκη να δοθεί έμφαση σε ενεργητικές συμμετοχικές μεθόδους και τεχνικές που προσιδιάζουν στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Για τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρείται αναγκαίο η επιμόρφωση να αντλεί το περιεχόμενό της από γνωστικά αντικείμενα με έμφαση τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη. Ως εκ τούτου, έμφαση δίνεται στη Σχολική Ψυχολογία και τη Συμβουλευτική με επικέντρωση στις μεθόδους και πρακτικές αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού, καθώς επίσης και στα μοντέλα διαχείρισης της σχολικής τάξης. Η τάση αυτή καταγράφεται στα αποτελέσματα σχετικών ερευνών (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2010).

Ισχυρό κίνητρο για τη συμμετοχή σε προγράμματα επιμόρφωσης θεωρούν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα την απόκτηση δεξιοτήτων με στόχο την πληρέστερη απόκριση στις σύγχρονες απαιτήσεις του σχολείου. Σε σχετικές έρευνες καταγράφονται ως σημαντικά κίνητρα η πιστοποίηση της επιμόρφωσης και η οικονομική ενίσχυση (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2010).

Αναφορικά με την αποτύπωση του φαινομένου στις σχολικές μονάδες φαίνεται ότι ο λεκτικός εκφοβισμός αποτελεί τη συχνότερη μορφή που εμφανίζεται στα σχολεία. Ακολουθούν ισοδύναμα ο κοινωνικός, σωματικός και ηλεκτρονικός εκφοβισμός.

Σχετικά με τους παράγοντες που ενισχύουν την εμφάνιση φαινομένων σχολικού εκφοβισμού συνάγεται ότι οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ότι ο σχολικός εκφοβισμός είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης πολλών παραγόντων που σχετίζονται με την προσωπικότητα του μαθητή, την οικογένεια, το στενό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και το σχολικό θεσμό, στοιχεία που καταγράφονται στη σχετική με το

αντικείμενο βιβλιογραφία (Olweus, 1996; Παπαστυλιανού, 2000; Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, 2004).

Η διαμόρφωση καλού σχολικού κλίματος επικοινωνίας, διαλόγου και εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές εκλαμβάνεται από τους εκπαιδευτικούς ως η σημαντικότερη πρακτική με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Σε παρόμοια αποτελέσματα καταλήγουν σχετικές έρευνες (Γιαννακοπούλου κ.ά., 2010).

Σε κάθε περίπτωση, θεωρείται ότι το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού χρήζει συστηματικής διερεύνησης σε όλες του τις διαστάσεις. Ωστόσο, η δημιουργία υποστηρικτικών δομών σε επίπεδο σχολικής μονάδας αποτελεί ένα μέτρο που οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ως ιδιαίτερα σημαντικό για την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης χρονιάς υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013 - 2015 με τίτλο: «Εκφοβισμός των Εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου» εφαρμόζονται επιστημονικά και παιδαγωγικά πιλοτικά προγράμματα στα σχολεία αρμοδιότητας της Διεύθυνσης με στόχο την κάλυψη των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών, όπως αυτές αναδείχθηκαν μέσα από την ερευνητική μελέτη.

Οι παρεμβάσεις ολιστικού τύπου περιλαμβάνουν βιωματικά εργαστήρια, πιλοτικά προγράμματα από Ομάδα Ειδικών της Προαγωγής της Ψυχικής Υγείας, Διασχολικά Προγράμματα διαθεματικής – διεπιστημονικής προσέγγισης, συγκρότηση και λειτουργία Δικτύου Ειδικοτήτων με αντικείμενο τη διάχυση καλών πρακτικών – στρατηγικών για την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού και διαδικτυακού εκφοβισμού σε συνεργασία με επιστημονικούς φορείς και ειδικούς επιστήμονες.

Μέσα στο σχεδιασμό για τη δεύτερη χρονιά υλοποίησης του προγράμματος περιλαμβάνεται η εκπόνηση έρευνας με αντικείμενο την αξιολόγηση των παρεμβάσεων και την αποτύπωση της αλλαγής σε στάσεις και συμπεριφορές των εμπλεκόμενων στο φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού.

Αναφορές

- Creswell, J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*, (Μτφρ. Νάνσυ Κουβαράκου). Αθήνα: Έλλην.
- Duncombe, R., & Armour, K. (2004). "Collaborative Professional Learning: From Theory to Practice", *Journal of In-Service Education*, 30(1), 141-166.
- E.C. (2005). *Proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the Council on key competences for lifelong learning*. Brussels, E.C.
- E.C. (2007). *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on improving the quality of teacher education*. Brussels, E.C.
- Eraut, M. (1995). "In Service Teacher Education". In: L.W. Anderson (Ed.), *International Encyclopedia of Teaching and Teacher Education*. Oxford: Pergamon Press.
- Javeau, C. (2000). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο: Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. Εκδόσεις: Τυπωθήτω.
- OECD. (1998). *Staying Ahead. In-service training and Teacher Professional development*, Centre for Educational Research and Innovation, Paris.
- Olweus, D. (1996). Bully/victim problems in school. *Prospects*, 25(2), 331-359.

- Wilson, L., & Easen, P. (1995). 'Teacher Needs' and practice development: implications for in – classroom support, *British Journal of In – service Education*, 21(3), 273 – 284
- Αγάθωνος–Γεωργοπούλου, Ε. (2004). Κακοποίηση-παραμέληση του παιδιού και παραβατικότητα: Συγκοινωνούνται δοχεία, *Ψυχολογία*, 11(2), 141-161.
- Βεργίδης, Δ. (2003). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Συμβολή στην εξειδίκευση στελεχών και εκπαιδευτών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Βεργίδης, Δ. (2008). Σχεδιασμός και δόμηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων. Στο: Βεργίδης Δ. & Καραλής Θ., *Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων. Σχεδιασμός, Οργάνωση και Αξιολόγηση Προγραμμάτων (Β' εκδ.)*. Τόμος Γ'. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Γιαννακοπούλου, Δ., Διαρεμέ, Σ., Σουμάκη, Ε., Χατζηπέμου, Θ., Ασημόπουλος, Χ., & Τσιάντης, Ι. (2010). Καταγραφή αναγκών και ευαισθητοποίηση για το φαινόμενο του εκφοβισμού σε σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιοχή της Αθήνας. *Ψυχολογία*, 17(2), 156-175.
- Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Β., Αθανασιάδου, Χ., Κωνσταντίνου, Α., Παπαθανασίου, Μ., & Ψάλτη, Α. (2005). Ταυτότητες φύλου, εθνικές ταυτότητες και σχολική βία. Ερευνώντας τη βία και τη θυματοποίηση στο σχολικό χώρο. *Ενδιάμεση έκθεση του προγράμματος Πυθαγόρας*, Περίοδος 1/3/2004-31/3/2005.
- Καραλής, Θ. (2005). *Σχεδιασμός, Διοίκηση, Αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων (τόμος Β')*. Πάτρα: Ε.Α.Π..
- Κυριαζή, Ν. (2002). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λαγουδάκος, Μ. (2012). Η αναγκαιότητα αναβάθμισης της λειτουργίας του θεσμού του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΣΕΠ) στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. *Τα Εκπαιδευτικά*, 105-106, 151-161.
- Λαγουδάκος, Μ., & Καραγεώργος, Ν. (2014). Διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών εκπαιδευτικών τεχνικής εκπαίδευσης. *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών– Επιστημονικών Θεμάτων*, Τεύχος 2ο, Ανακτήθηκε από <http://erkyna.gr/>
- Μαυρογιώργος, Γ. (1999). Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών και Επιμορφωτική πολιτική στην Ελλάδα. Στο Αθανασούλα – Ρέππα, Α., Ανθοπούλου, Σ., Κατσουλάκης, Σ., Μαυρογιώργος, Γ. *Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων, Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού* Τόμος Β, (σ. 93-186). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μπαγάκης, Γ. (2005). *Επιμόρφωση κι επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ΟΕΠΕΚ, - Ε.Κ.Κ.Ε. (2008). *Ανίχνευση επιμορφωτικών αναγκών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Κέδρος
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2010). *Η συμβολή της διερεύνησης των επιμορφωτικών αναγκών στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: Συγκριτική ερμηνεία αποτελεσμάτων*. Αθήνα.
- Παλαιοκρασάς, Σ., Δημητρόπουλος, Β., Πάγκαλος, Σ., Παυλίδης, Γ., Νικολόπουλος, Α., Τσαλιαγκού, Ξ., & Τσιαντής, Κ. (2008). *Οργάνωση θεσμού υποχρεωτικής / περιοδικής επιμόρφωσης για τους εκπαιδευτικούς ειδικότητων των ΤΕΕ*. Αθήνα: Ο.Ε.Π.ΕΚ.
- Παπαστυλιανού, Α. (2000). Μορφές επιθετικότητας (βίας) στο σχολικό περιβάλλον. Στο Ν. Πετρόπουλος & Α. Παπαστυλιανού (Επιμ.), *Προκλήσεις στο σχολικό περιβάλλον: Έρευνα και παρέμβαση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας, τ. Α' και Β'*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Τσίγκανου, Ι. (2004). *Εικόνες και αναπαραστάσεις βίας στο ελληνικό σχολείο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φίλιας, Β. (2003). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών (2η έκδ.)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χατζηπαναγιώτου, Π. (2001), *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: ζητήματα οργάνωσης, σχεδιασμού και αξιολόγησης*, Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Ψάλτη, Α., & Κωνσταντίνου, Κ. (2007). Το φαινόμενο του εκφοβισμού στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η επίδραση φύλου και εθνο-πολιτισμικής προέλευσης. *Ψυχολογία*, 14(4), 329-345.